

علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال های ۹۵-۹۶

*دکتر رضا بیرانوند **منصوره صاحب‌دل نیا

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۸/۱۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۳/۱۸

چکیده

مهریه از تبعات مالی نکاح بوده و یک دین که بر عهده زوج می‌باشد. بعد از وقوع نکاح مهریه بر ذمه زوج می‌شود و چنانچه موجد نباشد توسط زوجه عندالمطالبه می‌باشد. مهریه عاملی برای تحکیم پیوند زناشویی محسوب می‌شود و امروزه از جمله معضلات بزرگ جامعه محسوب شده است. چرا که موضوع مهریه دارای اهمیت فراوانی بوده و پشتوانه‌ای مالی برای زوجه است. این پژوهش با روش پیمایشی می‌باشد. ۶۰ زوجه به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شد و با استفاده از روش تعیین حجم نمونه مورگان ۵۲ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. این پژوهش با روش توصیفی - پیمایشی در صدد بررسی علت افزایش مطالبه مهریه می‌باشد. در واقع می‌توان گفت که یکی از مهمترین عوامل باعث مطالبه مهریه از سوی زوجه می‌شود، اعتیاد زوج می‌باشد. اعتیاد به عنوان یک عامل اساسی می‌باشد که هم منجر به درخواست طلاق از سوی زوجه و هم منجر به مطالبه مهریه می‌شود. لذا لازم است تا جهت بهبود عوامل فرهنگی در زمینه حل مشکلات و مسائل زوجه تلاش شود.

واژگان کلیدی: مهریه، مطالبه مهریه، افزایش، عندالمطالبه، عندالاستطاعه.

*استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول) rezabeyranvand@yahoo.com

**کارشناسی ارشد حقوق ثبت اسناد و املاک دانشگاه آزاد اسلامی

مقدمه

مهریه از موضوعات مالی و تبعات فرعی نکاح می‌باشد و موضوعی قابل بحث و بررسی در نکاح است. در واقع مهر وسیله‌ای جهت بیان اهمیت عقد نکاح و نیز نمایانگر احترام به شخصیت زوجه و بیان حسن نیت و صداقت زوج جهت ازدواج با وی می‌باشد. مهریه وسیله و ابزاری برای استحکام و تداوم زندگی مشترک می‌باشد و نمی‌توان به مهریه به چشم وسیله‌ای برای تعیین بها و قیمت زن نگاه نمود. به دلیل اینکه هیچ شخصی نمی‌تواند خود یا فرد دیگر را در مقابل مالی بفروشد، پس مهریه عوض نکاح نمی‌باشد. در عقد ازدواج، تعیین مهر شرط صحت نکاح نمی‌باشد به همین دلیل ممکن است عقد نکاح بدون تعیین مهر ایجاد گردد که در این حالت زوجه استحقاق مطالبه مهرالمثل را دارد. نکته‌ای که وجود دارد این است که زوج با توجه کرامت زن مهریه را تعیین نماید. البته زوجه نباید هنگام ازدواج فقط از بعد مالی به ازدواج نگاه کند بلکه باید نکاح را یک نهاد مقدس پندارد. از موضوعات چالش برانگیز و دارای اهمیت در عقد نکاح و نیز مربوط به مهریه، مطالبه آن می‌باشد. به عبارتی به دلیل حق بودن مهریه و عندالمطالبه بودن آن زوجه همواره خود را مستحق دریافت آن می‌داند و اقدام به مطالبه مهریه می‌کند و در مطالبه آن معمولاً پیش از طلاق و نیز بعد از طلاق اتفاق می‌افتد. از مشکلاتی که در مطالبه مهریه همواره موانعی را مطرح می‌نماید این است که زوج هنگام پرداخت مهریه استناد به عسر و حرج می‌نماید و با استناد به عدم توانایی مهریه قصد دارد که از زیر بار پرداخت آن به زوجه فرار کند. مطالبه مهریه می‌تواند عوامل مختلفی داشته باشد، به عنوان نمونه نیاز مالی زوجه، استناد به عندالمطالبه بودن آن و نیز قصد زوجه به بهره‌مندی از حقوق خود، و... اما مهمترین عاملی که موجب مطالبه مهریه از سوی زوجه می‌باشد را می‌توان تاثیر اعتیاد زوج در مطالبه آن دانست. با توجه به مطالب بیان شده باید گفت که اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش در این است که به دلیل این که مهریه عامل تحکیم پیوند زناشویی

می‌باشد و امروزه از جمله معضلات بزرگ جامعه محسوب شده و وسیله‌ای برای استفاده نادرست برخی جهت رسیدن به مقاصد مالی و نیز مانع تحقق یافتن ازدواج‌ها می‌باشد. به عبارتی از سویی به دلیل اینکه مهریه حق زوجه بوده و قابل مطالبه بوده و از سوی دیگر در برخی موارد عدم استطاعت زوج از پرداخت مهریه، موجب ایجاد چالش‌ها و مسائلی در این خصوص شده است.

- بررسی حقوقی مهریه در نظام حقوقی ایران:

در نظام اسلامی، مهریه زوجه به عنوان یکی از حقوق مالی عقد نکاح از تعهدات و تکالیف زوج محسوب می‌شود و در قرآن کریم نیز از آن با تعبیر «صدقاتهن نحله» هدیه‌ای از جانب مرد و نشانه‌ی از صداقت او یاد شده است.^۲

در واقع مهریه یک دین می‌باشد که بر عهده زوج بوده و باید آن را بدهد. به عبارتی مهریه بعد از وقوع نکاح بر ذمه زوج بوده و چنانچه موجل نباشد توسط زوجه عندالمطالبه می‌باشد. اما در زمان حاضر در بسیاری از موارد، پرداخت مهریه محدود به دو مورد شده است:

یکی اینکه زندگی در آستانه طلاق باشد که در این حالت نیز خوش بینانه‌ترین صورت ممکن، حکم دادگاه مبنی بر تقسیط مهریه، به دلیل عدم ملائت زوج است و دوم زمانی که زوج فوت نموده و مهریه زوجه از اموال متوفی اخراج می‌گردد که حتی در این حالت نیز چه بسا دارایی وی کفاف این دین را به طور کامل ندهد. در واقع توجه به آمار دعاوی مطالبه مهریه روشن می‌نماید که یکی از چالش‌ها و معضلات مطالبه مهریه می‌باشد. یکی از مباحث مهم عقد نکاح و حق مسلم زوجه، مهریه است. زن در هیچ عقد نکاحی محروم از مهر نمی‌شود. در واقع در قرآن و روایات تأکید بسیاری بر پرداخت مهریه شده است. در هیچ آیه یا روایتی، سخن از تعیین مهریه به

۲. حاتمی، علی اصغر، یاسینی نیا، هاجر، بیمه مهریه، پژوهشنامه بیمه، سال سی‌ام، شماره ۲، تابستان

۱۳۰... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

معنای مصطلح امروزی به میان نیامده است و هیچ وجه شرعی وجود ندارد. روایات عدیده‌ای حاکی از کم بودن و تمجید از پایین گرفتن مهریه وجود دارد. در خصوص دریافت مهریه برخی معتقد به عندالمطالبه بودن و برخی معتقد بر عندالاستطاعه می‌باشند. چنانچه مهریه حال باشد و زمانی برای آن نباشد، عندالمطالبه می‌باشد. یکی از موضوعات تأثیرگذار ابعاد مالی نکاح به خصوص مهریه، تأثیر در ماهیت نکاح است. پرداخت مهریه در آغاز زندگی مشترک موجب می‌شود هرکس به اندازه توان خود اقدام به تعیین مهر کند؛ زیرا یکی از دلایل افزایش مهریه؛ نسبه بودن آن است.^۱ در خصوص مسئله این پژوهش باید گفت قصد بررسی علل دریافت مهریه توسط زوجه را داریم. پیش از پرداختن به موضوع پژوهش ابتدا به بیان مبانی نظری مختلف در خصوص مهریه و ماهیت آن، نحوه دریافت، میزان مهریه و حق حبس در مطالبه آن می‌پردازیم:

مبانی نظری پژوهش:

در خصوص مهریه و نیز مطالبه آن بررسی نظریات متعددی وجود دارد که عبارت‌اند از:

مشهور فقهاء امامیه و شهید ثانی مهر را مالی دانستند و بر مرد واجب دانسته‌اند، ولی قانون مدنی راجع به مهر تعریف خاصی ارائه نداده است. قانون مدنی راجع به مقدار مهر، موضوع و شرایط موضوع مهر، از مشهور فقهاء امامیه متابعت نموده است. البته پیرامون متفرعات مهر از جمله عوامل استقرار مهر بر ذمه مرد، معیوب و تلف شدن مهر، جعل شرط در مهر و عقد نکاح، وضعیت مهر در صورت وقوع طلاق قبل و بعد از دخول، قانون مدنی با تبعیت از نظر مشهور فقهاء، به صراحت مواردی را ذکر کرده است. پیرامون اختلافات حاصله بین زوجین راجع به مهر، مقدار مهر و صفت آن همچنین راجع به اختلاف در وقوع نزدیکی و عدم وقوع نزدیکی، بین فقهاء اختلاف نظر است.

۱. موسوی تاکامی، سید صادق، مهریه و رابطه آن با نحوه پرداخت در قرآن و روایات معصومین (ع)، ماهنامه پژوهش ملل، دوره دوم، شماره ۱۶، فروردین ۱۳۹۶، ص ۱۳۱

از جمله نظریات ارائه شده در خصوص مهریه، نظریه کارکردگرایی مهریه می‌باشد. براساس نظریه‌ی کارکردگرایی، هر فرهنگ، مجموعه‌ی بهم پیوسته، یگانه و نسبتاً منسجمی است که باید آن را به عنوان یک کل ملاحظه و تبیین کرد؛ از این رو جدا کردن یک عنصر یا ویژگی فرهنگی (همچون مهریه) یا یک نهاد (همچون خانواده) از بستر و زمینه‌ی اصلی آن، مانع از تبیین واقع بینانه‌ی آن خواهد بود.^۱ این دیدگاه در مورد مهریه بیان می‌دارد که «برخی مهریه را نوعی ضمانت می‌دانند زیرا زن در بافت اجتماعی حلقه شکننده‌تری است و در بیشتر موارد، فرصت زیادی برای تولید ندارد و به نوعی ضمانت نیاز دارد».

در زمینه عندالمطالبه بودن و عندالاستطاعه بودن مهریه اختلاف نظر وجود دارد و لذا یکی از موضوعات مهم که امروزه در محاکم قضایی رواج دارد، پرداخت مهریه از سوی مرد به زن می‌باشد که عندالمطالبه است. نص قرآن نیز بر این مبناست که هرگاه مردی زنی را به عقد خود درآورد باید به او مهریه پرداخت کند. اما در این میان برخی بر این اعتقادند که مهریه عندالاستطاعه بوده و باید استطاعه مالی زوج مشخص شود. اما کسانی که مدعی هستند مهریه باید عندالاستطاعه باشد، با این کار زوجه را محدود کرده و دست وی را از رسیدن به حقیقت کوتاه می‌کنند. در حالی که چنین کاری منطبق بر فقه و حقوق نمی‌باشد و مجوز شرعی ندارد. لذا نظر بر این است که مهریه می‌تواند عندالمطالبه باشد، مگر با رضایت زوجه و نیز توافق طرفین صورت گیرد.

در واقع باید افزود پرداخت مهریه به شکل عندالاستطاعه و عندالمطالبه از مبانی فقهی و حقوقی برخوردار است. در مورد مطالبه مهریه به صورت عندالاستطاعه نگرانی‌های متعددی از سوی برخی از نویسندگان بیان شده است؛ از جمله این که وجود شرط مذکور منجر به غرر شده، مهریه را باطل می‌کند. اما باید گفت بحث غرر موضوعاً در مهریه عندالاستطاعه منتفی می‌باشد و آثار آن - که در برخی موارد بطلان

۱. قلی زاده، آذر، غفاریان، سحر، آسیب شناسی مهریه و عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر آن، فصلنامه‌ی علمی - پژوهشی جامعه‌شناسی زنان، سال دوم، شماره‌ی اول، بهار ۱۳۹۰، ص ۱۲۵

۱۳۲... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

عقد است - بر این نوع مهریه، مترتب نمی‌شود. موضوع دیگر که موجب نگرانی است، این است که در مواردی، مرد به بهانه عدم حصول استطاعت، با امتناع از پرداخت مهریه، در حق زن ظلم روا می‌دارد. برای عبور از این نگرانی و سایر پیامدهای منفی مطالبه مهریه، به نظر می‌رسد لازم است تا از نگاه مادی صرف به مهریه پرهیز شود و به فلسفه اصلی آن توجه جدی شود، همچنین شخصی به عنوان داور با تراضی زوجین انتخاب شود و در مورد مشکلات مالی ناشی از مهریه، داوری کند.

در خصوص ماهیت مهریه باید گفت که اختلاف نظر وجود دارد و بعضی آن را عوض دانسته و برخی آن را هبه می‌دانند. طبق نظریه فقهای امامیه، عقد نکاح عقدی معاوضی نمی‌باشد و اینکه در برخی از عبارتها، عقد نکاح مثل عقود معاوضی دانسته شده است به خاطر مترتب شدن برخی از احکام عقود معاوضی بر پاره‌ای از جنبه‌های عقد نکاح است. لذا می‌توان گفت ماهیت مهریه، عوض نبوده، بلکه هبه ویژه‌ای است که خداوند متعال آن را جعل نموده و مرد ملزم می‌شود آن را به نفع زن پرداخت کند. نظر غالب در ماهیت حقوقی مهریه، مانند ماهیت فقهی آن است.^۱ قائلان به عوض بودن مهریه بیان می‌کنند که معتقدند که مهر عوض بضع است و زن به سبب عقد مالک آن می‌شود.^۲ در میان قائلان به عوض بودن مهریه در مطالبه آن شیخ طوسی معتقد است که نکاح عقد معاوضی است و بر این باور است که هنگامی که مردی با مهر مشخصی با زنی ازدواج کند، زن به سبب عقد مالک مهر می‌شود و مرد نیز در همان وقتی که او مالک مهر گشته، مالک بضع می‌شود، زیرا اعتقاد بر این است که نکاح یک عقد معاوضی است.^۳ علاوه بر این، صاحب جواهر نیز بر این اعتقاد است که نکاح، اقتضای عقود معاوضی را دارد و آن این است که هر یک از متعاضین حق دارد تا گرفتن

۱. بصارتی، داود، بررسی مبانی فقهی - حقوقی مطالبه مهریه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰، ص ۲

۲. فهیمی، عزیزاله، بصارتی، داود، ماهیت مهریه در فقه امامیه و حقوق ایران، مقاله نشریه، دو فصلنامه علمی - ترویجی مطالعات فقه امامیه، ۱۳۹۴، ص ۲

۳. شیخ طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن، المبسوط فی فقه الامامیه، بی‌جا المکتبه المرتضویه، چاپ چهارم، ۱۳۸۷ق، ص ۳۴

معوض از طرف مقابل، از تسلیم عوض خودداری کند.^۴ علامه حلی نیز از دیگر قائلان به عوض بودن مهر است و بیان می‌دارد که جواز نکاح دائمی با زن کافر (کتابی) به معاوضه بودن عقد نکاح استناد می‌نماید.^۱ در واقع قائلین به نظریه عوض بودن مهریه در مطالبه آن معتقداند که همانگونه که مرد برای بر خورداری از خانه یا وسیله دیگر باید هزینه آن را پرداخت نماید برای خریدن زن هم باید هزینه بدهد و همانگونه که قیمت و کالای مذکور بر اساس بزرگی و کوچکی یا زشتی و زیبایی تفاوت می‌کند، ارزش و بهای زن نیز طبق معیارهای مذکور تفاوت می‌کند. در برابر قائلین به عوض بودن دریافت مهریه برخی دیگر بر این اعتقاداند که مهریه عوض نیست، بلکه تضمینی (وثیقه) برای زوجه می‌باشد. به عبارتی می‌توان گفت مهریه تضمینی برای بقای نکاح و عاملی جهت جلوگیری از طلاق‌های بیجا از سوی مردان است. از این رو، هر مقدار مهریه بیشتر باشد، نکاح ماندگارتر خواهد بود؛ چرا که مرد توان پرداخت آن را نخواهد داشت و از طلاق منصرف خواهد شد. در توجیه این وجه آمده است که از آنجا که طلاق در اختیار مرد است و زن برای زندگی مشترک با مرد تأمین ندارد، زن حق دارد علاوه بر اعتماد به شخصیت زوج، نوعی اعتبار مالی نیز از مرد مطالبه کند.^۲ در مقابل دیدگاه و نظر طرفداران وثیقه بودن مهر باید گفت که:

۱. خداوند متعال مهریه را در قرآن مجید با عنوان عطیه معرفی می‌نماید: «و اتوا النساء صدقاتهن نحله» و چنانچه مهر وثیقه بود، به جای عطیه از آن واژه استفاده می‌نمود.

۲. مهریه در نظر فقهی - حقوقی اسلام نقدی می‌باشد و باید هنگام عقد داده شود و این موضوع با وثیقه بودن آن سازگار نمی‌باشد.

۴. نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرایع الاسلام، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ هفتم، بی تا، ۴۱

۱. حلی، حسن ابن یوسف ابن مطهر «علامه حلی»، تبصره المتعلمین فی احکام الدین، تهران، موسسه چاپ و نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۴۱۱ ق، ۱۴۱

۲. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، قم، انتشارات صدرا، بی تا، ۱۲۴

۱۳۴... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

۳. وثیقه بودن مهریه با احکام فقهی تنافی دارد. فقها معتقداند که نزدیکی مرد با زن قبل از پرداخت تمام یا بخشی از مهریه کراهت دارد. در واقع چنانچه ماهیت مهریه وثیقه‌ای برای جلوگیری از طلاق بود، اینگونه احکام فقهی قابلیت اجرایی پیدا نمی‌کردند.

علاوه بر دیدگاه عوض بودن مهریه و نیز وثیقه بودن مهریه، دیدگاه سومی نیز وجود دارد که مهریه و مطالبه آن را عطیه الهی و الزامی می‌دانند. در خصوص این نوع دیدگاه (عطیه بودن مهریه) طرفداران معتقداند که عطیه‌ای خداوندی که بر عهده زوج است و در حقیقت خداوند کریم زوج را موظف نموده تا از جانب او هدیه‌ای را به زوجه خود بدهد. لذا مهریه عوض بهره‌برداری جنسی نیست، چون زن و مرد در این نیاز مشترک هستند. از دیدگاه حقوقی نیز حقوقدانان تابع نظرات مشهور فقها می‌باشند. بدین صورت که بسیاری از آنها ضمن قبول جنبه‌های متعالی عقد نکاح، برخی از آثار آن مانند الزام زوج به پرداخت مهریه، دارای موقعیتی مشابه با عوض در معاملات دانسته‌اند. در حالیکه در نهایت آنها نیز ماهیت معاوضی برای عقد نکاح در نظر نگرفته‌اند و نکاح را عقد معاوضی نمی‌دانند. آنها بر این اعتقادند که مهریه جایگاه عوض در معاملات را ندارد، اما به دلیل وجود برخی شباهت‌ها بین مهریه و عوض مرسوم در معاملات، می‌تواند برخی از آثار و احکام عوض را داشته باشد. در واقع نکاح به اعتبار مهریه و نزدیکی در حکم عقد معاوضی است.

در مهریه حقی به نام حق حبس وجود دارد که پیرامون آن جهت نحوه مطالبه مهریه نظراتی وجود دارد. نظر غالب در فقه امامیه و حقوق ایران آن است که حق زوج در اعمال حبس مهریه منوط به توانایی زوج در پرداخت مهریه نیست و زوج می‌تواند به اعمال حق حبس خود اقدام نماید. حتی اگر زوج نتواند به دلیل ناتوانی مالی، مهریه را پرداخت نماید. البته این نظریه مشهور و غالب فقها می‌باشد و در تایید آن می‌توان به ماده ۱۰۸۵ قانون مدنی اشاره نمود. در این نظریه، ناتوانی زوج در پرداخت مهریه، به صورت ثانویه تکلیف پرداخت نقدی و دفعتاً واحده را از ذمه شوهر بر می‌دارد، لیکن

علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶.....۱۳۵

استحقاق زوج به اعطای مهلت یا تقسیط، نباید ضرری به حق زوجه در حق حبس مهریه وارد نماید؛ چرا که در صورت الزام زوجه به تمکین، وی از مهمترین ابزار در دریافت مهریه یعنی حق حبس محروم می‌شود؛ و درواقع، با تمکین زوجه، حق حبس مهریه ساقط می‌شود؛ بنابراین در صورت امتناع بعدی زوج از پرداخت اقساط، دیگر امکان توسل به حق حبس نخواهد بود.^۱

با توجه به ماده ۱۰۸۵ قانون مدنی:

«زن می‌تواند تا مهر به او تسلیم نشده از ایفاء وظایفی که در مقابل شوهر دارد امتناع نماید، مشروط بر این که مهر او حال باشد. افزون بر آن، در صورت احراز ناتوانی زوج، وی می‌تواند مهریه را به صورت اقساط پرداخت کند. با توجه به حکم قانونی ماده مذکور، که مطلق مهر موردنظر بوده و با عنایت به میزان مهر که با توافق طرفین تعیین گردیده، صدور حکم تقسیط که صرفاً ناشی از عسر و حرج زوج در پرداخت یک جای مهر بوده، مسقط حق حبس زوجه نمی‌باشد و نمی‌تواند حق زوجه را مخدوش نموده و نیز اراده‌اش را متزلزل سازد، مگر به رضایت مشارک‌الیها، چرا که: حق حبس مهریه و حرج دو موضوع جدا از هم است که یکی در دیگری تاثیر ندارد. همچنین موضوع مهر در ماده مذکور، دلالت صریح به دریافت کل مهر داشته و اخذ قسط یا اقساطی از آن دلیل بر دریافت مهر به معنی آن چه مورد نظر زوجه در هنگام عقد نکاح بوده، نیست.^۲

در زمینه حق حبس مهریه و نحوه مطالبه مهریه از طریق این حق وحدت نظر وجود ندارد، اگرچه نظر غالب فقها این است که حق زوجه در اعمال حبس مهریه ارتباط به توانایی زوج در پرداخت مهریه ندارد. با این حال در زیر به بررسی این نظرات پرداخته می‌شود:

۱. نظریه ۵۸۶۸/ ۷/ ۹۵- ۶/ ۵۹۰۹/ اداره حقوقی قوه قضائیه - مجموعه قوانین و مقررات خانواده/۵۶۲.

۲. حاجی پور، مرتضی، نقد و بررسی رأی شماره ۱۰۷ دیوان عالی کشور، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، سال ۹ - شماره ۷۱- پاییز و زمستان ۱۳۹۶، ص ۶۲

۱۳۶... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

نظر موافقان:

نظر موافقان همان نظر مشهور فقها در برخورداری زوجه از حق حبس می‌باشد، ولو زوج توانایی پرداخت نداشته باشد.

از جمله موافقان در دریافت مهریه نظر امام خمینی می‌باشد که بیان می‌دارند: «زن می‌تواند از تمکین و تسلیم خودش نسبت به مرد، سر باز زند تا تمام مهر خود را دریافت دارد»^۱

موافقان مطالبه مهریه در توجیه حق حبس زوجه این استدلال را عنوان نمودند که: نکاح در حکم معاوضه است. اگرچه نکاح معاوضه محض نمی‌باشد، اما در معنای معاوضه است؛ از اینرو هر یک از طرفین می‌تواند از تسلیم تعهد خود تا زمانی که طرف مقابل آن را تسلیم کند امتناع ورزد.^۲

از دیگر موافقان نظریه حق حبس مهریه دکتر امامی می‌باشد. ایشان معتقداند که: «موقعیت مهر که جنبه فرعی را در نکاح داراست، از نظر فن حقوقی مانند موقعیت عوض در عقود معوض است و قاعده حبس که از خصایص عقود معوض است نسبت به آن دو جاری می‌شود».

در مقابل موافقان نظریه حق حبس مهریه، مخالفان این حق معتقداند که حق حبس به زوجه تعلق نمی‌گیرد.^۳

چرا که آن‌ها معتقداند نکاح دائم عقد بیع نیست. چرا که نکاح بدون مهریه هم صحیح می‌باشد به همین خاطر بیان مهر در نکاح، باعث عوض شدن آن نمی‌شود. مخالفان معتقداند که لازمه معاوضی تلقی کردن نکاح آن است که زوجه بعد از دخول

۱. موسوی خمینی، سید روح...، تحریر الوسیله، ج ۲، چ ۲۱، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۲۵ق، ص ۳۸

۲. وجدانی فخر، قدرت اهلل، الجواهر الفخریه فی شرح الروضه البهیة، ج ۱۲، چ ۲، قم، انتشارات سماء قلم، ۱۴۲۶ق، ص ۵۴

۳. بحرانی، یوسف بن احمد (آل عصفور)، الحدائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، ج ۲۴، قم، مؤسسه النشر السالمی، ۱۴۰۵ق، ص ۶۸

علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶.....۱۳۷

نیز حق امتناع داشته باشد، اما موافقان حق حبس زوجه در مهریه، به چنین نتیجه‌ای ملتزم نیستند.

طبق حدائق و نهاییه المرام بیان شده که:

برای زوجه، امتناع از تسلیم نیست، بلکه هر یک از آن دو شرعاً مکلف به اداء آن چیزی هستند که برعهده است؛ چه طرف مقابل عصیان کند چه اطاعت.^۱ در کل می‌توان در مورد نظریه حق حبس مهریه و مطالبه آن گفت که با وجود صراحت ماده ۱۰۸۵ قانون مدنی، شکی در حق حبس زوجه وجود ندارد. در تعیین مهریه میزان مشخصی تعیین نشده است و نمی‌توان گفت که میزان مهریه نباید از مقدار معینی بیشتر باشد و به عبارتی میزان آن به رضایت زوجین بستگی دارد. البته برخی فقها بر این نظراند که در کتب مذهبی، احادیث و روایات متعددی از پیامبر و ائمه اطهار وجود دارد که قلت میزان مهر را توصیه و بر استحباب آن تاکید دارند.^۲ در این میان میان فقها اختلاف نظر وجود دارد و برخی از جمله شیخ طوسی معتقداند که عدم تجاوز از مهر السنه مستحب است. در مقابل فقیه دیگر (سید مرتضی) زیاده بر مهرالسنه را منع نموده و به استناد اجماع، معتقد است که اگر کسی زیاده بر مهرالسنه، مهر تعیین نماید حاکم باید او را وادار سازد تا از مقدار زاید بر مهرالسنه برگردد.^۳ اما با توجه به این موارد می‌توان گفت مهریه حداقل و حداکثر ندارد و بستگی به طرفین دارد که میزان آن را مشخص نمایند.

۱. خوانساری، سید احمد، جامع المدارک فی شرح المختصر النافع، ج ۴، ۲، قم، مؤسسه اسماعیلیان، ۱۴۰۵ق، ص ۳۴

۲. طوسی، محمد بن حسن، المبسوط، مرتضویه، تهران، ۱۳۸۸، ص ۱۲۳

۳. امامی نمینی، محمود، ماهیت مهر و نقد مهریه‌های سنگین، مقالات بررسی‌ها، دفتر ۸۶ زمستان ۱۳۸۶، ص ۳۶

۱۳۸... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

- بعد محوری تحقیق (بررسی علل افزایش مهریه از سوی زوجه در سال های ۹۵-
(۹۶):

پیش از پرداختن به موضوع پژوهش ابتدا به بیان تعاریف و مفاهیم پژوهش
می‌پردازیم و سپس عنوان پژوهش را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

۱- مهر:

مهر به معنای مال و یا چیزی است که بر سبیل متعارف زوج به زوجه در هنگام
عقد می‌دهد و یا به نفع زوجه بر ذمه قرار می‌گیرد.^۱

مهریه یکی از کارآمدترین طرق قانونی و عرفی در جامعه ایران جهت حفظ حقوق
زن و همچنین پیشگیری از تضییع حقوق وی است.^۲ اما در عمل اگرچه برحسب قانون
امکان مطالبه مهریه به محض وقوع نکاح وجود دارد، ولیکن مطالبه آن در عرف جاری
کشور ما در حال زندگی مشترک چندان جا افتاده و پسندیده نیست.^۳

۲- مطالبه مهریه:

با توجه به عندالمطالبه بودن مهریه باید گفت که از جمله حقوق زوجه در مورد
مهریه چنانچه موجد نباشد، مطالبه مهریه می‌باشد. در مطالبه مهریه چنانچه اموال زوج
شناسایی شود می‌توان مدت زمان کمی را به خود اختصاص دهد. با مطالبه مهریه، اموال
زوج سریعاً توقیف می‌شود. یکی از حقوق مالی زوجه که تحت هیچ شرایطی مگر در
موارد خاص، ساقط نخواهد شد، مهریه است.

۱. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ۱۳۹۵، ترمینولوژی حقوق، حاوی اصطلاحات، تهران، گنج دانش
ص ۷۴، محقق داماد، سید مصطفی، (۱۳۹۰) بررسی فقهی حقوق خانواده، نکاح و انحلال آن، تهران:
مرکز نشر علوم انسانی، چاپ ۱۶، ص ۲۴

۳. حدادی، مریم، ۱۳۹۳، بررسی فقهی و حقوقی ماهیت حق زوجه بر مهریه و قابلیت اسقاط آن، وکیل
مدافع، شماره ۱۱ و ۱۲، ص ۴۶

اکنون به بررسی علل مطالبه مهریه می‌پردازیم:

دریافت مهریه و نحوه اجرای حکم مربوط به آن در قانون جدید حمایت از خانواده دچار تغییر و تحول بزرگی شده است. طبق ماده ۲۲ قانون جدید حمایت خانواده: «هرگاه مهریه در زمان وقوع عقد تا یکصد و ده سکه تمام بهارآزادی یا معادل آن باشد، وصول آن مشمول مقررات ماده ۲ قانون اجرای محکومیت‌های مالی است. چنانچه مهریه، بیشتر از این میزان باشد، در خصوص مازاد، فقط ملائت زوج ملاک پرداخت است. رعایت مقررات مربوط به محاسبه مهریه به نرخ روز کماکان الزامی است».

در نظریه مشورتی شماره ۱۶ اداره حقوقی قوه قضائیه مورخ ۹۲/۳/۲۶ نیز آمده است:

«برابر ماده ۲۲ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱ وصول مهریه تا سقف ۱۱۰ سکه مشمول مقررات ماده ۲ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی است؛ در نتیجه چنانچه زوج علی‌رغم ملائت، از پرداخت آن خودداری نماید، به درخواست زوجه حبس می‌شود و نسبت به مازاد بر این مقدار، این مقررات قابل اعمال نخواهد بود؛ اما این امر مانع نخواهد بود که زوجه نسبت به مازاد ۱۱۰ سکه مهریه اموال زوج را از طریق معرفی به اجرای احکام توقیف و استیفاء نماید؛ اما به طور کلی در مورد تعهد به پرداخت مهریه به هر میزان در فرض عدم اطلاع از اعسار زوج، اصل بر اعسار است و خلاف آن نیاز به اثبات دارد». لذا طبق قانون جدید خانواده، برای نپرداختن مهریه بیش از ۱۱۰ سکه، مرد بازداشت نمی‌شود. همچنین با توجه به قانون جدید نحوه اجرای محکومیت‌های مالی که چندی پیش ابلاغ شد، حبس مرد برای این میزان نیز ملغی شد.^۱ در رابطه با مطالبه مهریه و نیز علل افزایش مطالبه مهریه می‌توان گفت که علل مختلفی می‌تواند موجبی برای مطالبه مهریه از سوی زوجه وجود داشته باشد. اما در میان این عوامل رابطه معناداری بین علت مطالبه مهریه و شاغل بودن مراجعه کنندگان

۱. رنجبر، زهرا، بررسی تطبیقی قوانین مهریه، (۱۳۹۲)، تهران، پایگاه تحلیل خبری خانواده و زنان

۱۴۰... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

وجود دارد. در واقع علل دیگری که موجب مطالبه مهریه توسط زوجه می‌شود یکی عدم تامین مخارج زندگی، خشونت همسر، نیاز مالی شدید زن به کمک شوهر، عدم مسولیت پذیری شوهر، ورشکستگی و نیز اعتیاد وی از دیگر عوامل مطالبه مهریه می‌باشد.^۱

بیشتر زنانی که جهت وصول مهریه به محاکم خانواده دادخواست داده‌اند، خانه‌دار بوده‌اند. شاید بتوان «نیاز مالی» را به عنوان علت اصلی این مسئله دانست. این موضوع برخلاف تصور عمومی‌ای است که در ذهن افراد جامعه نقش بسته و طبق آن گمان می‌رفت که خانم‌ها از زمانی که وارد عرصه‌های علمی و اجتماعی شده‌اند و به حقوق خود واقف گردیده‌اند، بیشتر به دنبال مطالبه مهریه و نفقه و سایر حقوق مالی خود بوده و پایه‌های زندگی مشترک خود را متزلزل ساخته‌اند.

- بررسی روند رسیدگی مهریه در دادگاه:

از جمله حقوق زوجه نسبت به مهریه‌اش، توانایی مطالبه مهریه می‌باشد. مطالبه مهریه از جمله دعاوی خانوادگی است که در دادگاه خانواده مطرح می‌شود. در این حال چنانچه زوجه احتمال دهد که تا تقدیم دادخواست مطالبه مهریه وی، زوج اموال خود را از دسترس خارج می‌کند می‌تواند در ابتدا دادخواستی مبنی بر تقاضای صدور حکم مبنی بر قرار تأمین مهریه تقدیم دادگاه نماید و زوج تا پرداخت کامل مهریه زوجه نمی‌تواند از کشور خارج شود اما در صورتی که زوج اموال دیگری غیر از حقوق داشته باشد دادگاه اموال او را می‌فروشد و مهریه از این طریق پرداخت می‌شود. از مسائلی که در دعاوی مطالبه مهریه توسط زوجه وجود دارد این است که ممکن است که زوجه از پرداخت هزینه دادرسی ناتوان باشد که در این صورت می‌تواند دادخواست اعسار از پرداخت هزینه دادرسی را به همراه دادخواست مهریه به دادگاه بدهد که در این صورت دادگاه ابتدا به این خواسته رسیدگی و سپس به خواسته اصلی

۱. عزیزآبادی، فراهانی، ۱۳۹۵، مطالبه مهریه از منظر جامعه‌شناسی، تهران، نشر بایا، ص ۵۳

علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶.....۱۴۱

می‌پردازد، که در صورت اثبات اعسار زوجه از پرداخت هزینه دادرسی معاف خواهد بود.

- یافته‌های تحقیق:

در خصوص یافته‌های پژوهش می‌توان گفت که:

۱. مهریه به دو صورت عندالاستطاعه و عندالمطالبه می‌باشد و در مطالبه مهریه به صورت عندالاستطاعه برخی از نویسندگان بیان می‌کنند وجود شرط مذکور موجب غرر شده و مهریه را باطل می‌کند. همچنین برخی مواقع زوج به بهانه عدم حصول استطاعت، با امتناع از پرداخت مهریه، در حق زن ظلم روا می‌دارد. لذا می‌توان گفت که مهریه غالباً عندالمطالبه می‌باشد، مگر این که زمانی برای آن تعیین شود.
۲. در مورد ماهیت مهریه اختلاف نظر وجود دارد. برخی معتقداند که مهریه عوض از بعض (نزدیکی) می‌باشد و به نکاح به چشم معامله معوض نگاه می‌نمایند که مهریه نیز نقش عوض را دارد. برخی دیگر نیز معتقداند مهریه وثیقه‌ای در برابر طلاق است و دیدگاه سوم هم معتقد است مهریه عطیه الهی است.
۳. حقوقدانان ضمن قبول جنبه‌های متعالی عقد نکاح، برخی از آثار آن مانند الزام زوج به پرداخت مهریه، دارای موقعیتی مشابه با عوض در معاملات دانسته‌اند. البته آن‌ها ماهیت معاوضی برای عقد نکاح در نظر نمی‌گیرند و نکاح را عقد معاوضی نمی‌دانند. در واقع مهریه جایگاه عوض در معاملات را ندارد، اما به خاطر وجود برخی شباهت‌ها بین مهریه و عوض مرسوم در معاملات، می‌تواند برخی از آثار و احکام عوض را داشته باشد.
۴. در مهریه حق حبس وجود دارد و طبق این حق حبس زوجه چنانچه نزدیکی ننموده باشد و مهر او نیز حال باشد و مدت تعیین نشده باشد، می‌تواند مهریه خود را حبس نماید. در این خصوص اختلاف نظر وجود دارد، اما در کل این حق برای زوجه تعیین شده است.

۱۴۲... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

با توجه به ضرورت این امر در تحقیق لازم دانسته تا پس از مطالعه چندین پرونده مطروحه در دادگاه با موضوع مطالبه مهریه، به بیان دو نمونه از این پرونده‌ها می‌پردازیم: در یک دعوی حقوقی مبنی بر مطالبه مهریه به شماره کلاسه پرونده: ۸۵/۶۵۵ منجر به مختومه شدن پرونده به دلیل سازش طرفین در خصوص پرداخت مهریه شد: «در خصوص پرونده کلاسه ۶۵۵/۸۵ اجرای احکام مدنی به طرفیت محکوم‌علیه «آقای رشید» دایر بر مطالبه مهریه که در شعبه اول دادگاه عمومی و حقوقی تهران به کلاسه ۲۶۸/۸۵ مطرح و رسیدگی و منجر به اصدار دادنامه شماره ۴۷۹ مورخه ۱۰/۴/۸۵ گردیده است. به علت عدم اعتراض قطعیت یافته است. بنا به درخواست و تقاضای محکوم‌له «خانم کلثوم» با وکالت سروری نسبت به دادنامه موصوف سه برگ اجرائیه صادر و به همراه دادنامه بدوی به اجرای احکام مدنی ارجاع شده است و از آنجا جهت ابلاغ به کلانتری ارسال شده است. در تاریخ ۲۹/۶/۸۵ برگ اجرائیه ابلاغ شده به محکوم‌علیه به اجرای احکام اعاده شده است». رای دادگاه: «محکوم‌علیه محکوم است به پرداخت مهریه به محکوم‌له وفق سند نکاحیه به نرخ روز و نیز پرداخت ۴۱۸۰۰ ریال بابت هزینه دادرسی و حق‌الوکاله به محکوم‌له می‌باشد و نیم عشر دولتی بر عهده محکوم‌علیه می‌باشد. النهایه یک برگ دادنامه تقسیط محکوم‌علیه به شماره ۱۲۷۷ - ۱۹/۱۰/۸۵ در پرونده ۴۹۰/۸۵ ش ۱ جهت اجرا به اجرای احکام مدنی ارسال شده که هشت میلیون ریال پیش قسط و ماهانه چهار صد هزار ریال می‌باشد. در تاریخ ۲/۷/۸۶ پرونده اجرای احکام مدنی تحت نظر قرار دارد و تعداد هشت فیش به حساب ۹۰۲۵۶ به مبلغ هر کدام چهل هزار تومان واریز گردیده و مبلغ هشتصد هزار تومان طی فیش ۴۳۰۲۵۱ با احراز هویت تحویل وکیل محکوم‌له گردیده و ایشان اقرار به وصول نمودند. در تاریخ ۲۲/۸/۸۶ وکیل محکوم‌له با اختیار حاصل از وکالتنامه پیوست در پرونده اجرائی ضمن اعلام مختومه پرونده به دلیل سازش فیما بین محکوم‌علیه و موکله، تقاضا نموده که فیش‌های بانکی تودיעی پیوست پرونده جهت وصول در اختیار اینجانب قرار گیرد. به تاریخ ۲۲/۸/۸۶ آقای سروری وکیل در این اجرا حضور داشته و

علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶..... ۱۴۳

اظهار می‌دارد با محکوم علیه در پرونده فوق سازش شده و تقاضای مختومه شدن پرونده را دارم. در تاریخ ۲۳/۸/۸۶ از طرف مدیر اجرا پرونده مطالعه شده و دستور مختومه شدن پرونده را نموده است و پرونده مختومه و از آمار موجودی کسر گردیده است». تحلیل رای: «در پرونده حاضر که دریافت مهریه می‌باشد، با توجه به قطعیت حکم تقاضای صدور برگ اجرائیه شده و پس از ابلاغ و گذشت مهلت ده روز و به علت عدم معرفی مال از سوی محکوم علیه تقاضای ماده ۲ محکومیت‌های مالی شده و محکوم علیه بازداشت و بعد از صدور حکم تقسیط و اعلام آن به اجرای اعلام و دریافت قسمتی از محکوم به، النهایه به دلیل سازش فیما بین محکوم له و محکوم علیه تقاضای مختومه شدن پرونده را نموده‌اند و پرونده مختومه و از آمار موجودی کسر گردیده است».

در پرونده دیگری مبنی بر مطالبه مهریه به شماره پرونده اصلی: ۲۶۵۰۴/۲۰ منجر به محکومیت خوانده به پرداخت ۲۰۰ عدد سکه تمام بهار آزادی و مبلغ یک میلیون و نه هزار ریال بابت هزینه دادرسی در حق خواهان شد:

رای دادگاه: «در خصوص دعوی خانم فرشته الف... فرزند حسن به طرفیت آقای عباس م... فرزند برات به خواسته مطالبه مهریه به تعداد ۲۰۰ عدد سکه تمام بهار آزادی مقوم به پنجاه میلیون ریال با هزینه دادرسی به شرح متن دادخواست تقدیمی، با توجه به دادخواست خواهان، ملاحظه سند نکاحیه که کپی مصدق آن ضم پرونده است و به موجب سند نکاحیه، خواهان همسر دائمی خوانده بوده و مهریه یک جلد کلام خدا و یک شاخه نبات و تعداد ۲۰۰ عدد سکه تمام بهار آزادی عندالمطالبه بر ذمه زوج می‌باشد و با توجه به اینکه خوانده به موجب صورت جلسه مورخه ۲۸/۴/۹۰ خواسته و سند ازدواج رسمی مستند و خواهان را قبول نموده، لیکن اظهار داشته در پرونده طلاق با خواهان توافق نمودیم که مبلغ ۵,۰۰۰,۰۰۰ تومان وجه نقد پرداخت کنم و ... و خواهان ضمن قبول ادعای خوانده اظهار داشته من پشیمان شده‌ام و هنوز رأی صادر نشده و اعتراض خود را در پرونده طلاق تقدیم دادگاه نموده‌ام. با عنایت به مراتب

۱۴۴... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

مذکور و نظر به اینکه در پرونده طلاق رأی قطعی صادر نشده و زوجه با تقدیم دادخواست مطالبه مهریه به عوض رجوع نموده، لذا دادگاه دعوی خواهان را ثابت تشخیص و به استناد به ماده ۱۰۸۲ قانون مدنی و تبصره الحاقی آن و مواد ۵۱۵ و ۵۱۹ قانون آیین دادرسی مدنی، خوانده را به پرداخت تعداد ۲۰۰ عدد سکه کامل بهار آزادی بابت مهریه و مبلغ یک میلیون و نه هزار ریال بابت هزینه دادرسی در حق خواهان محکوم می‌نماید. رأی صادره حضوری بوده و ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظرخواهی در محاکم تجدید نظر استان خراسان شمالی می‌باشد». تحلیل رأی: «طبق ماده ۱۰۸۲ قانون مدنی به مجرد عقد، زن مالک مهر می‌شود و می‌تواند هر نوع تصرفی که بخواهد در آن بنماید. مفاد این ماده، ناظر به موردی است که مهرالمسمی عین معین است و ارتباطی به سایر اقلام مهریه ندارد. در این پرونده زوج با مطالبه مهریه خود از سوی زوجه، محکوم به پرداخت مهریه شده است».

۵. در خصوص علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶ می‌توان گفت که بدین منظور جهت بررسی دلایل مطالبه از سوی زوجه ۶۰ نفر از مراجعه‌کنندگان به دادگاه برای درخواست و مطالبه مهریه به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شد و با استفاده از روش تعیین حجم نمونه مورگان ۵۲ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. سپس با استفاده از پرسشنامه به بررسی علت مطالبه مهریه از سوی آنان پرداخته شد. که می‌توان علت را اعتیاد زوج دانست و بیان علت آن در ادامه گزارش شده است.

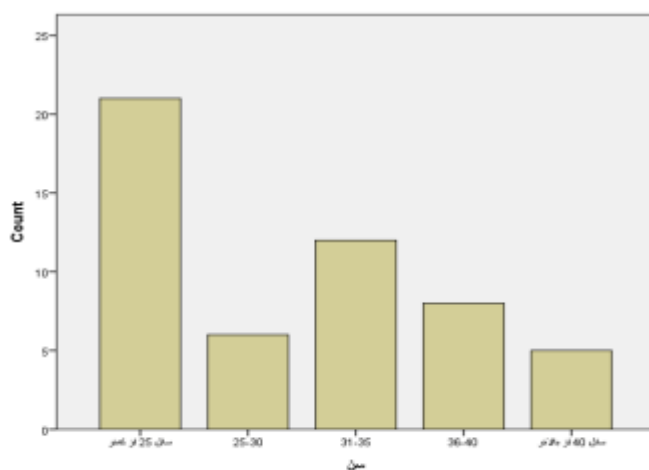
توزیع فراوانی بر حسب سن

براساس یافته‌های جدول ۱ ملاحظه می‌گردد که ۴۰,۴ درصد از افراد مراجعه‌کنندگان کمتر از ۲۵ سال، ۱۱,۵ درصد در فاصله سنی ۲۵-۳۰ سال، ۲۳,۱ درصد در فاصله سنی ۳۱-۳۵ سال، ۱۵,۴ درصد در فاصله سنی ۳۶-۴۰ سال و ۹,۶ درصد بالاتر از ۴۰ سال می‌باشند.

علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶.....۱۴۵

جدول ۱. توزیع فراوانی بر حسب سن

سن	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
کمتر از ۲۵ سال	۲۱	۴۰,۴	۴۰,۴
۲۵-۳۰ سال	۶	۱۱,۵	۵۱,۹
۳۱-۳۵ سال	۱۲	۲۳,۱	۷۵
۳۶-۴۰ سال	۸	۱۵,۴	۹۰,۴
بالاتر از ۴۰ سال	۵	۹,۶	۱۰۰
کل	۵۲	۱۰۰	

نمودار ۱. نمودار توزیع بر حسب سن

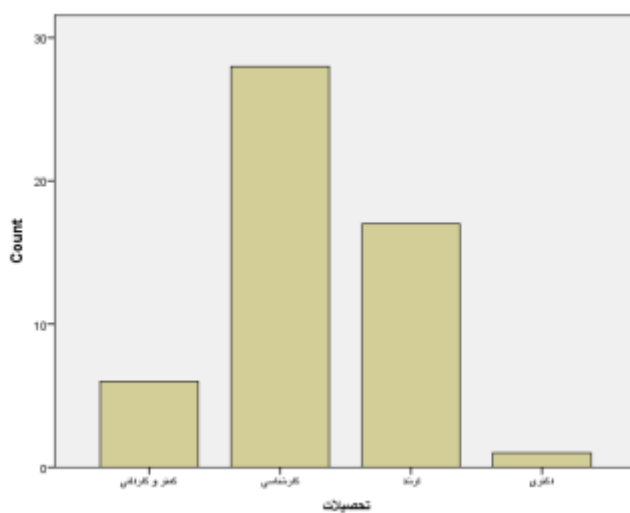
توزیع فراوانی بر حسب سطح تحصیلات

براساس یافته‌های جدول ۲ ملاحظه می‌گردد که بیشترین جامعه آماری دارای مدرک تحصیلی کارشناسی با ۵۳,۸ درصد و کمترین تعداد جامعه آماری دارای مدرک تحصیلی دکتری با مقدار ۱,۹ درصد می‌باشد.

۱۴۶... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

جدول ۲. توزیع فراوانی بر حسب سطح تحصیلات

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کاردانی و کمتر	۶	۱۱,۵	۱۱,۴
کارشناسی	۲۸	۵۳,۸	۶۵,۴
کارشناسی ارشد	۱۷	۳۲,۷	۹۸,۱
دکتری	۱	۱,۹	۱۰۰
کل	۵۲	۱۰۰	

نمودار ۲. نمودار توزیع بر حسب تحصیلات

به منظور بررسی و شناسایی علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه از اطلاعات پرسشنامه استفاده شد و اطلاعات بدست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نتایج حاصل با استفاده از آزمون فریدمن در جدول زیر گزارش شده است.

جدول ۳. بررسی دلایل مطالبه زوجه

میانگین رتبه	مولفه ها
۱۲,۱۱	اعتیاد
۸,۴۷	عدم تامین مخارج زندگی از سوی همسر
۸,۰۲	خشونت همسر
۸,۰۸	شاغل بودن مراجعه کنندگان
۸,۹۰	بیکار بودن
۸,۳۴	وجود مشکلات مالی
۶,۷۷	ورشکستگی
۶,۵۹	عدم مسئولیت پذیری همسر
۱۱,۳۵	نیاز مالی شدید زن به شوهر
۸,۶۹	شکاک بودن همسر
۸,۹۱	مشکلات و مسائل زناشویی
۸,۸۸	عدم تفاهم بین زوجه
۱۰,۵۶	خیانت به همسر
۱۰,۷۱	ازدواج های قبلی
۱۱	فقدان باورهای مذهبی
۹,۳۸	تفاوت سنی زیاد
۶,۲۶	مشکلات روحی و روانی

همانگونه که در جدول ۴ نشان داده شده است اعتیاد دارای میانگین رتبه ۱۲,۱۱، عدم تامین مخارج زندگی از سوی همسر دارای میانگین رتبه ۸,۴۷، خشونت همسر دارای میانگین رتبه ۸,۰۲، شاغل بودن مراجعه کنندگان دارای میانگین رتبه ۸,۰۸، بیکار بودن دارای میانگین رتبه ۸,۹۰، وجود مشکلات مالی دارای میانگین رتبه ۸,۳۴، ورشکستگی دارای میانگین رتبه ۶,۷۷، عدم مسئولیت‌پذیری همسر دارای میانگین

۱۴۸... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

رتبه ۶,۵۹، نیاز مالی شدید زن به شوهر دارای میانگین رتبه ۱۱,۳۵، شکاک بودن همسر دارای میانگین رتبه ۸,۶۹، مشکلات و مسائل زناشویی دارای میانگین ۸,۹۱، عدم تفاهم بین زوجه دارای میانگین رتبه ۸,۸۸، خیانت به همسر دارای میانگین رتبه ۱۰,۵۶، ازدواج های قبلی دارای میانگین رتبه ۱۰,۷۱، فقدان باورهای مذهبی دارای میانگین رتبه ۱۱، تفاوت سنی زیاد دارای میانگین رتبه ۹,۳۸ و مشکلات روحی و روانی ۶,۲۶ می‌باشد

- نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

نتیجه‌گیری:

مهریه از تبعات مالی نکاح بوده و دینی بر ذمه زوج می‌باشد که بعد از وقوع نکاح بر زوج بار می‌شود. در خصوص مهریه نظرات مختلفی وجود دارد که برخی آن را عندالمطالبه و برخی دیگر نیز آن را عندالاستطاعه می‌دانند. ماهیت مهریه نیز مورد اختلاف می‌باشد. چنانچه برخی آن را عوض دانسته و نکاح را معامله معوض در نظر می‌گیرند و نیز برخی معتقداند که مهریه وثیقه‌ای در برابر طلاق است و دیدگاه سوم مهریه را عطیه الهی معرفی می‌نماید. حقوق دانان نیز مهریه را مشابه با عوض در معاملات دانسته‌اند. البته آن‌ها ماهیت معاوضی برای عقد نکاح در نظر نمی‌گیرند. در واقع مهریه جایگاه عوض در معاملات را ندارد، اما به خاطر وجود برخی شباهت‌ها بین مهریه و عوض مرسوم در معاملات، می‌تواند برخی از آثار و احکام عوض را داشته باشد. زوجه حق حبس در مهریه را دارد. اگر چه در این زمینه نیز اختلاف نظر وجود دارد، اما در هر حال این حق حبس برای زوجه حفظ شده است. در خصوص مطالبه مهریه و نیز علل افزایش مطالبه مهریه علل مختلفی وجود دارد اما در میان این عوامل رابطه معنا داری بین علت مطالبه مهریه و شاغل بودن مراجعه‌کنندگان وجود دارد. علل دیگری که موجب مطالبه مهریه توسط زوجه می‌شود یکی عدم تامین مخارج زندگی، خشونت همسر، عدم مسولیت‌پذیری شوهر، ورشکستگی و نیز اعتیاد وی از دیگر

علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶.....۱۴۹

عوامل مطالبه مهریه می‌باشد. پژوهش حاضر به بررسی و علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶ پرداخته است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که یکی از مهمترین عوامل باعث مطالبه مهریه از سوی زوجه می‌شود، اعتیاد همسر می‌باشد. در واقع می‌توان گفت که اعتیاد به عنوان یک عامل اساسی می‌باشد که هم منجر به درخواست طلاق از سوی زوجه و هم منجر به مطالبه مهریه از سوی زوجه می‌شود.

پیشنهادات:

با توجه به مطالب فوق می‌توان پیشنهاد نمود که با بهبود عوامل فرهنگی در جهت حل مشکلات و مسائل زوجه تلاش شده و همچنین در طی پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود راهکارهایی که منجر به کاهش طلاق و درخواست مهریه از سوی زوجه می‌شود بررسی شود.

با توجه به مشکلاتی که در پی اقدام به مطالبه مهریه ایجاد می‌شود می‌توان پیشنهاد نمود که طبق قانون، حداکثری برای میزان مهریه تعیین شود تا از تعیین مهریه سنگین جلوگیری شود و مشکلات بعدی در دریافت آن ایجاد نشود. به عبارتی، بهتر است تا مهرالسنه تعیین شود و نیز چنانچه ازدواج به طلاق منجر شود و دادگاه نیز زوج را در طلاق، مسول تلقی نماید، وی ملزم باشد تا نفقه زوجه مطلقه خود را تا ازدواج ثانوی او بپردازد.

۱۵۰... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

منابع:

۱. امامی نمینی، محمود، ماهیت مهر و نقد مهریه‌های سنگین، مقالات بررسی‌ها، دفتر ۸۶ زمستان ۱۳۸۶
۲. بحرانی، یوسف بن احمد (آل عصفور)، الحدائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، ج ۲۴، قم، مؤسسه النشر السالمی، ۱۴۰۵ق.
۳. بصارتی، داود، بررسی مبانی فقهی - حقوقی مطالبه مهریه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰
۴. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ۱۳۹۵، ترمینولوژی حقوق، حاوی اصطلاحات، تهران، گنج دانش
۵. حاتمی، علی اصغر، یاسینی نیا، هاجر، بیمه مهریه، پژوهشنامه بیمه، سال سی‌ام، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۴
۶. حاجی پور، مرتضی، نقد و بررسی رأی شماره ۱۰۷ دیوانعالی کشور، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، سال ۹ - شماره ۷۱ - پاییز و زمستان ۱۳۹۶
۷. حدادی، مریم، ۱۳۹۳، بررسی فقهی و حقوقی ماهیت حق زوجه بر مهریه و قابلیت اسقاط آن، وکیل مدافع، شماره ۱۱ و ۱۲
۸. حلی، حسن ابن یوسف ابن مطهر «علامه حلی»، تبصره المتعلمین فی احکام الدین، تهران، موسسه چاپ و نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۴۱۱ ق
۹. خوانساری، سید احمد، جامع المدارک فی شرح المختصر النافع، ج ۴، چ ۲، قم، مؤسسه اسماعیلیان، ۱۴۰۵ق
۱۰. رنجبر، زهرا، بررسی تطبیقی قوانین مهریه، (۱۳۹۲)، تهران، پایگاه تحلیل خبری خانواده و زنان
۱۱. سنچولی، زینب، حق زنان مطلقه بر مهریه و نفقه و راه‌های مطالبه آن، حقوق ملل، شماره ۲۱

علل افزایش مطالبه مهریه از سوی زوجه در سال‌های ۹۵-۹۶.....۱۵۱

۱۲. شیخ طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن، المبسوط فی فقه الامامیه، بی جا المکتبه المرتضویه، چاپ چهارم، ۱۳۸۷ق
۱۳. طوسی، محمد بن حسن، المبسوط، مرتضویه، تهران، ۱۳۸۸
۱۴. عزیزآبادی، فراهانی، ۱۳۹۵، مطالبه مهریه از منظر جامعه‌شناسی، تهران، نشر بایا
۱۵. فهیمی، عزیزاله، بصارتی، داود، ماهیت مهریه در فقه امامیه و حقوق ایران، مقاله نشریه، دو فصلنامه ثعلمی - ترویجی مطالعات فقه امامیه، ۱۳۹۴
۱۶. قلی زاده، آذر، غفاریان، سحر، آسیب شناسی مهریه و عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر آن، فصلنامه‌ی علمی - پژوهشی جامعه‌شناسی زنان، سال دوم، شماره‌ی اول، بهار ۱۳۹۰
۱۷. گروه پژوهشی انتشارات چراغ دانش، ۱۳۹۴، دعوای مطالبه مهریه در رویه دادگاه‌ها، تهران، چراغ دانش
۱۸. محقق داماد، سید مصطفی، (۱۳۹۰) بررسی فقهی حقوق خانواده، نکاح و انحلال آن، تهران: مرکز نشر علوم انسانی، چاپ ۱۶
۱۹. مرادی آرانی، زینب، تحولات حقوق مالی زوجه در قانون حمایت خانواده و آثار آن بر استحکام بنای خانواده، دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری - دادگستری - دانشکده حقوق - ۱۳۹۳ - کارشناسی ارشد
۲۰. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، قم، انتشارات صدرا، بی تا
۲۱. موسوی تاکامی، سید صادق، مهریه و رابطه آن با نحوه پرداخت در قرآن و روایات معصومین (ع)، ماهنامه پژوهش ملل، دوره دوم، شماره ۱۶، فروردین ۱۳۹۶
۲۲. موسوی خمینی، سید روح ا...، تحریر الوسیله، ج ۲، چ ۲۱، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۲۵ق
۲۳. نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرایع الاسلام، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ هفتم، بی تا

۱۵۲... تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال یازدهم، شماره چهل و یکم، پاییز ۱۳۹۷

۲۴. نظریه ۵۸۶۸/ ۷/ ۹۵- ۶/ ۵۹۰۹ اداره حقوقی قوه قضائیه - مجموعه قوانین و

مقررات خانواده/۵۶۲

۲۵. وجدانی فخر، قدرت اهلل، الجواهر الفخریة فی شرح الرّوضه البهیة، ج ۱۲، چ ۲،

قم، انتشارات سماء قلم، ۱۴۲۶ق